

Nuttige boeren natuur

In zes delen laten Nederlandse en Vlaamse rundveehouders/kuddebeheerders u kennismaken met de inpassing van begrazing in natuurgebied in hun bedrijfsmanagement. Terreinbeheerders van Staatsbosbeheer of van Natuurpunt Vlaanderen vertellen over de natuurdoelstelling.

Deel 1: **Duingebied**Deel 2: **Uiterwaarden**Deel 3: **Zilte graslanden**Deel 4: **Ruige graslanden**Deel 5: **Veenweidegebied**Deel 6: **Beemdenlandschap**

Een kudde rode geuzen werkt mee aan de waterhuishouding in Munnikenland

Hoogwatervrees

De waterhuishouding in Nederland slaat nieuwe wegen in. De vrees voor hoogwater is de katalysator voor nieuwe inzichten die ook kansen bieden voor natuurontwikkeling, recreatie en... natuurbegrazing.

tekst **Guy Nantier**

Niet boven de rivieren, niet onder de rivieren, maar er middenin. De Bommerwaard in Gelderland neemt vanwege de omarming door de rivieren Maas en Waal een bijzondere plaats in Nederlands' rivierenlandschap in. Een deelgebied ervan staat bekend als Loevestein-Munnikenland. Hier vloeien Maas en Waal samen. Dit samenvloeiingsgebied – momenteel zo'n 500 hectare groot – is één van de dertig projecten waarmee Rijkswaterstaat komende jaren opnieuw ruimte maakt voor rivierdynamiek. De hoogwaterstanden van 1993 en 1995 en de recente prognoses over de gevolgen van klimaatverandering hebben tot het inzicht geleid dat de overstromings-

ruimte van de rivier te krap is als gevolg van dijk aanlegging en het winnen van land op de rivier.

Meebewegen met water

'Om het extra water een plek te geven, gaat Rijkswaterstaat nevengeulen graven parallel aan de rivier en een dijk teruglegging realiseren en klei van de binnendijkse landerijen afpellen, zodat een diepere badkuip ontstaat', legt Harry Woesthuis, terreinbeheerder bij Staatsbosbeheer, uit. 'Honderd hectare poldergrond die bemaald wordt om het waterpeil te reguleren en intensieve akkerbouw kent, wordt hierdoor toegevoegd aan de overstromingsvlakte. Het

doel is meebewegen met het water om in de toekomst de voeten van de bewoners achter de dijken droog te houden.'

Deze nieuwe natuur die water opvangt ten tijde van overvloed en loslaat in tijden van droogte, biedt ook nieuwe mogelijkheden aan fauna en flora. Een dubbelslag. Woesthuis: 'Door de strak betegelde rivier haar ruimte terug te geven, krijgt een groot deel van de verdwenen natuur in het gebied immers kans zich opnieuw te ontplooien. Het gebied zal zich ontwikkelen tot een komoeras met rietvelden en bijbehorende zeldzaam geworden moerasvogelsoorten. Voor de vele recreanten in Loevestein-Munnikenland zal dit een impo-

nerend stuk nieuwe natuur betekenen. Het is een voorbeeld van hoe veiligheidsmaatregelen, natuurontwikkeling en recreatie samen kunnen gaan.'

Een ander aspect van de nieuwe inzichten in waterhuishouding heeft betrekking op de uiterwaarden, het overloopgebied tussen de zomer- en winterbedding van de rivier. Deze uiterwaarden zijn grotendeels rijk aan voedselrijk slib en groeien daardoor snel dicht. 'Dit kan zorgen voor een onveilige situatie langs de rivier', licht Woesthuis toe. 'Op het moment dat een uiterwaard vol staat met vegetatie wordt de doorstroming van het water belemmerd. Het effect is dat de snelheid van de rivier afneemt.

Door "opstuwing" van het water stijgt de waterstand van de rivier.'

De vegetatie in de uiterwaarden onderhouden en waar nodig verwijderen is in Loevestein-Munnikenland uitbesteed aan het rodegeusrund in samenspel met het konikpaard. De rode geuzen begrazen het gebied en leggen met hun hoorns bomen om van een vuist dik en vreten de twijgen af. Het konikpaard, een paardenras uit Polen en nauw verwant aan het oerpaard tarpan, schilt nadien de bast van de bomen af, zodat deze wegwijnen en het gebied 'open' blijft.

Doordachte kruising

'De rode geus is een kruising tussen het Nederlandse brandrode rund en het Franse salersrund', vertelt Tanja de Bode van stichting FREE Nature. De stichting houdt zich bezig met het herstel van Europese ecosystemen en is eigenaar van de kudde rode geuzen.

'Begrazing door runderen in natuurgebieden vindt veelal plaats met geharde rassen als de Schotse hooglander of galloway. Kritiek hierop is waarom dit niet zou kunnen met een Nederlands ras. Het is juist dat de Schotse rassen met een dikke vacht minder goed zijn aangepast aan het plaatselijke klimaat. Vooral in de zomer staan ze hier veelal in het water om af te koelen. Ze trekken daardoor niet rond om de vegetatie af te vreten. Aan de andere kant zijn de Nederlandse rassen van oudsher doorgelikt op vroegerijheid en productieve eigenschappen en daardoor minder goed in staat om op basis van ruige vegetatie zelfstandig te overleven.'

FREE Nature bedacht de kruising om zo een laatrijp dier met een kleine uier te verkrijgen dat hoog op de poten staat en

HARRY WOESTHUIS

'Een voorbeeld van hoe veiligheidsmaatregelen, natuur en recreatie samen kunnen gaan'

TANJA DE BODE

'Rode geus is een zelfredzaam, sober en winterhard kruisingsdier dat jaarrond kan grazen'

daardoor weinig last heeft van rondtrekken in het struikgewas. De rode geus is een zelfredzaam, sober en winterhard dier dat jaarrond kan grazen. Tanja de Bode: 'Het verschil in graasgedrag met bijvoorbeeld de hoornloze galloways is fenomenaal. Bovendien zijn het dieren die goed met de aanwezigheid van recreanten kunnen omgaan. Ze blijven onverstoord door hun aanwezigheid.'

Dat sociale gedrag vindt zijn oorsprong in het feit dat de stichting met kuddes werkt. In zo'n kudde zijn dieren van alle geslachten en leeftijden aanwezig. 'Het jongvee wordt zo opgevoed door de oudere dieren.' De kudde in Loevestein-Munnikenland is zo'n 42 stuks groot en lijkt één diffuse groep te vormen, maar in wezen zijn er verschillende familiegroepen van moederdieren waarin een sociale rangorde is opgebouwd.

Op de kudde in Loevestein wordt veel onderzoek gedaan, onder andere naar het natuurlijk kuddegedrag, via zendertjes om de dieren. Ook wordt de diergezondheid jaarlijks gecontroleerd. Leverbot blijkt absoluut geen probleem te zijn. Eenmaal per maand vindt ook een conditiescore op vetaanzet plaats. 'Wij hebben een zorgplicht als kuddebeheerder', legt Tanja de Bode uit. 'In de zomer moeten de dieren vetreserves aanleggen om die in de winter te verbruiken. Als er in de kuddesamenstelling ingegrepen moet worden – bijvoorbeeld als de kudde groter wordt dan het natuurgebied aankan – sluiten we nauw aan bij de natuurlijke groepsvorming en afsplitsing van subgroepen. Dit is essentieel voor de hiërarchie en rust in de kudde. De overtollige dieren worden dan verplaatst naar andere natuurgebieden of worden vermarkt als "wildernisvlees".'